

A választási rendszer az 1920-as nemzetgyűlési választásokon¹

1. § Bevezetés

Tanácsköztársaság bukása után az alkotmányos államműködés helyreállításának legfontosabb eleme a törvényhozás elindítása volt. Ennek a célnak az elérését szolgálták az 1919 őszén megjelent, a választójogot, a választási rendszert és a választási eljárást egyaránt szabályozó kormányrendeletek.² Vizsgálatukkor azt a sajátos következtetést vonhatjuk le, hogy az 1918 ősze előtti, illetőleg a Károlyi Mihály nevéhez fűződő időszak szabályozási rendszere keveredik bennük. A választójog megállapítása, vagyis a választásra jogosultak körének meghatározása, az utóbbival mutat erős hasonlóságot.

A Károlyi-kormány és a Friedrich-kormány által megállapított szabályok egységesek voltak abban, hogy a női választójogot is elismerték. Az életkori határok megállapításánál találunk némi eltérést, de ezek nagyjából kiegyensúlyozták egymást. A Friedrich-féle rendelet ugyanis egységesen a 24. életév betöltését kívánta meg, míg Károlyié a férfiaknál alacsonyabb, 21 éves korhatárt állapított meg. Ugyanakkor a Friedrich-féle rendelet 12 hetes frontszolgálat teljesítése esetén életkori megkötése nélkül engedélyezte a férfi választójogot. Egységesek voltak abban is, hogy csak olyanok választhattak, akik már legalább hat éve magyar állampolgárok voltak. A Friedrich-féle rendelet némileg szűkítette a választójogot, azzal, hogy félévi helyben lakást is megkívánt, míg ilyen előírással a Károlyi-féle néptörvényben nem találkozunk. Ugyanakkor az utóbbi az írni és olvasni tudást mindkét nemnél megkövetelte, a Friedrich-féle rendelet azonban csak a nőknél.³

A választási rendszer tekintetében azonban elvetették a Károlyi-éra szabályozási rendjét. Az 1919. március 5-én megjelent, az alkotmányozó nemzetgyűlés választásáról szóló néptörvény ugyanis az 1918 előtt érvényesülő többségi választási rendszert az arányos (lajstromos)

¹ A tanulmány a K76472 OTKA kutatási program és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0002. sz. projektje (A tudományos kutatások kibontakoztatása a PPKE-n) támogatásával készült.

² 5984/1919., 5985/1919., 5986/1919., 5987/1919.; 5988/1919. M. E. sz. rendeletek, valamint ezek későbbi kiegészítései és módosításai. Az 1920. évi I. törvénycikk 1. §-a, a nemzetgyűlés működésének törvényesítése érdekében megerősíti ezeket, tételes felsorolásuk azonban a törvény szövegébe nem, csak az 1. §-hoz fűzött miniszteri indokolásba került bele. *Nemzetgyűlési Irományok 1920–1922.* I. köt. 27.

³ 1918. évi I. néptörvény 1. §, illetőleg 5985/1919. M. E. sz. rendelet 1. §.

rendszerrel váltotta volna fel.⁴ A Friedrich-féle szabályozás azonban újra a többségi rendszert alkalmazta, ugyanis minden választókerület egy képviselőt választott.⁵ Sőt olyan erősen ragaszkodott az 1918 előtti rendszerhez, hogy a választókerületi beosztást sem vizsgálta felül, hanem érintetlenül átvette az 1914. évi XV. törvénycikkkel, illetőleg az ennek végrehajtására kiadott 55.000/1914. B. M. sz. rendelettel megállapított választókerületi beosztást.⁶

Ez ebben az időben már nem egyezett a környező országok gyakorlatával, hiszen Ausztriában, Németországban, Csehszlovákiában, vagy éppen Lengyelországban bevezették az arányos választási rendszert. A váltásnak pedig köztudomású oka volt: a választási földrajz ki-küszöbölése. Az 1919. őszi választójogi szabályozással kapcsolatban tehát az a gyanú támadhat, hogy a Friedrich-kormány az 1918 előtti szabályokhoz képest támogatta a választójog radikális kibővítését, ugyanakkor a választási földrajz eszközét nem óhajtotta feladni. Ezt a gyanút erősítheti, hogy az arányos rendszerrel szemben általában éles elvi ellenvetéseket fogalmaztak meg.⁷ A probléma pontos elemzéséhez így először az 1918 előtti választási rendszert kell áttekintenünk.

2. § Az 1918 előtti választási rendszer (a választási földrajz kérdése)

A választókerületek kialakítására vonatkozó 1914-es szabályozás kétszintű volt. A választókerületek számát és székhelyét az Országgyűlés állapította meg, mégpedig a megyék között szétosztva. Ezt tartalmazta a már említett 1914. évi XV. törvénycikk. A választókerületek megyén belüli határait azonban a belügyminiszter jelölte ki, erre vonatkozott a már szintén említett 55.000/1914. B. M. sz. rendelet. A technika már az első, 1848. évi választójogi törvénytől kezdve ez volt, azzal, mint később látni fogjuk, a nem jelentéktelen eltéréssel, hogy 1914 előtt a választókerületek megyén belüli kialakítása nem a belügyminiszter, hanem a megyei közgyűlés hatásköre volt.⁸

A problémát ezért két vonalon kell vizsgálnunk: 1) arányos volt-e a mandátumok megyék közötti szétosztása; 2) a megyéken belül egyforma nagyságú választókerületeket alakítottak-e ki? Ha pedig arra a következtetésre jutunk, hogy az egyes választókerületekben a szavazásra jogosult polgárok száma között lényeges eltérés volt, akkor azt is vizsgálnunk kell, hogy ez mennyire szolgálta konkrét politikai erők érdekét. Ha a kisebb, illetve nagyobb választókerületek nagyjából egyenletesen „szóródnak” a különböző politikai erők között, akkor annak ellenére sem beszélhetünk választási földrajzról, hogy a választókerületek nagysága között lényeges különbség van. Ha viszont szignifikánsan egyik oldalhoz tartoznak a kisebb és a másik oldalhoz a nagyobb választókerületek, akkor már érvényesül a választási földrajz.

---

⁴ 1919. évi XXV. néptörvény 1. § (1) bekezdés.

⁵ 5985/1919. M. E. sz. rendelet 6. § (2) bekezdés.

⁶ 5984/1919. M. E. sz. rendelet 2. §.

⁷ RUSZOLY J. (1991): Az első nemzetgyűlési választások előzményeihez. In: RUSZOLY J.: *Alkotmánytörténeti tanulmányok I.* JATE Kiadó, Szeged. 219–238, 233.

⁸ 1848. évi V. törvénycikk 7. §.

Az 1914-es választókerületi beosztás lényegében az 1848-ban kialakított rendszert váltotta fel, vagyis az áprilisi törvényekben lefektetett beosztás közel hét évtizedig maradt hatályban.⁹ Az 1914-es reform tehát az 1848-as folytatása, s mint látni fogjuk, annak nyomait is magán viseli. A régi rendi Országgyűlésbe minden megye két követet küldhetett, függetlenül attól, hogy területén hány nemes élt. Az 1847/48-as pozsonyi Országgyűlésen így a kisebb megyék érthetően nem lelkesedtek a mandátumszám lakosságárányos elosztásáért. Az 1848. évi V. törvénycikk végül azt a kompromisszumot kötötte, hogy két mandátumot minden megyének biztosított, s ebből kiindulva, legfeljebb tízig növelve, próbálta a választók számához arányosítani a választókerületek számát.¹⁰ Ez viszont relative magassá tette a képviselőház létszámát. 1914-re azonban az urbanizáció jelentősen torzította a választókerületek nagyságát. Ez különösen Budapesten volt érezhető.¹¹ Az 1901-es választói adatok szerint egy választókerülethez országos átlagban 2482 választópolgár tartozott, a fővárosban viszont ez az átlagszám 7126 volt.¹² Emellett a főváros belső felosztás sem volt arányos, az 1913-as választói névjegyzék szerint a legnagyobb budapesti [VII-es] választókerülethez 18 189 választópolgár tartozott.¹³ Bár ez az adat egy bő évtizeddel későbbi, de az 1901-ben megállapított 7126 fős átlag több mint két és félszerese, ami azt jelzi, hogy a budapesti választókerületek között is lényeges méretbeli különbségek voltak. Az 1914-es törvény ezt az arányt korrigálta, azzal, hogy 22 mandátumot biztosított a fővárosnak.

Kérdéses azonban, hogy ez az 1914 előtti aránytalan választókerületi beosztás választási földrajzot jelentett-e. Vagyis a kis választókerületek konzekvensen a kormányzó Szabadelvű Párthoz, a nagyok pedig az ellenzékhez kapcsolódtak-e? Ha visszatérünk az 1901-es választások adataihoz, azt láthatjuk, hogy a Szabadelvű Párt 277, a legnagyobb ellenzéki erő, a Kossuth Párt pedig 79 mandátumot szerzett. A szabadelvű győzelmet hozó kerületekhez átlagosan 2423, a Kossuth-párti kerületekhez pedig átlagosan 2656 választópolgár tartozott.¹⁴ A kormánypártok tehát némileg kedvezőbb helyzetben voltak, de különbség nem éri el a 10%-ot.

Visszatérve még Budapestre, érdemes azt is megnézni, hogy itt milyen választási eredmények születtek. Ha választási földrajzról beszélünk, akkor a nagy választókerületek az ellenzék „privilegiumát” képzik. Hiszen a méret növekedésével a számuk csökken, vagyis az érintett po-

⁹ Átalakítások természetesen voltak rajta, hiszen az 1848. évi V. törvénycikk elfogadásakor annak hatálya Horvátországra még kiterjedt, Erdélyre viszont még nem. A kiegyezés után viszont fordult a helyzet, így a horvát választókerületek leváltak a rendszerről, az erdélyiek viszont csatlakoztak. A megyei szervezet átalakítása is szükségessé tette a hozzájuk rendelt mandátumszám módosítását. A választókerületek összesített száma azonban nem változott. Tehát nem alakítottak ki új választókerületeket, s meg sem szüntettek belőlük, mindig csak a közigazgatás területi beosztásának változásához igazítva átcsoportosították őket.

¹⁰ 1848. évi V. törvénycikk 5. § B. pont.

¹¹ Buda, Pest és Óbuda összesített lakossága 1848-ban 151 000 fő volt, 1900-ban azonban már 732 000 fő.

¹² *Magyar Statisztikai Évkönyv*. (Új folyam XIV. sz.) 1906. Atheneum, Budapest. 1907. 424.

¹³ *Képviselőházi Irományok 1910–1915*. XXXVIII. köt. 24.

¹⁴ *Statisztikai Évkönyv*. 1906. 422.

¹⁵ <http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/valasztasiterkep/valasztasiterkep.html> (*Létöltés ideje: 2013. január 22.*)

litikai erő kevesebb mandátumot tud szerezni. A választási térképek¹⁵ elemzése viszont azt mutatja, hogy a dualizmus idején Budapest egyáltalán nem volt ellenzéki bástyának mondható. A Szabadelvű Pártra egyébként országos összeomlást hozó 1905-ös, illetőleg 1906-os választások kivételével a fővárost kormánypárti sikerek jellemezték. Vagyis a választókerületi rendszer Budapest javára szóló átalakítása nem sértette volna a kormánypárt érdekeit.

Mindezekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az 1914 előtti választókerületi beosztás lényeges méretű aránytalanságokat is tartalmazott, de a különböző nagyságú választókerületek nem kapcsolódtak szignifikánsan egy politikai erőhöz, vagyis a választási földrajz nem volt túl erős. Meg kell azonban azt is ismételni, hogy az 1848-ban megállapított szabályok szerint a választókerületek határait a megyei közgyűlések jelölték ki.¹⁶ Itt a központi szervezés nehezebb. Az 1914-es törvény azonban ezt a jogkört a belügyminiszterre ruházta,¹⁷ amely már jobban megnyitotta az utat a választási földrajz előtt. Vajon éltek-e ezzel a lehetőséggel? Mindezt az 1920-as választások eredményein érdemes mérni.

3. § Néhány extrém példa az 1920. januári választások eredményeiből¹⁸

A feltett kérdés megválaszolását azonban több elem is nehezíti. Először is már említettük, hogy az 1919-es választójogi rendelet az 1918 ősze előtti állapotokhoz képest radikálisan bővítette a választásra jogosultak arányát. Ez az arányszám kb. négyszeresére nőtt ahhoz az 1913-as választójogi törvényhez¹⁹ képest, amelyhez az 1914-es választókerületi beosztást kialakították. Egy nagyvárosban az egyes városrészek lakosságának összetétele különböző, így a választójog bővítésével – nagy valószínűség szerint – az egyes kerületekben nem egyforma arányban nő a választásra jogosultak száma. Így az 1914-es beosztás átvétele már csak ezért is torzulások okozója lehetett. A választójog ilyen mérvű megváltoztatása esetén mindenképpen új választókerületi beosztás is kellett volna. Persze az arányos (listás) választás az egész problémát feloldja, de ennek bevezetésétől a kormány ódzkodott. Minden valószínűség szerint az 1914-es választókerületi beosztás fenntartása mögött is lehettek titkos szándékok.

A feltett kérdés megválaszolásának másik „nehezítő” eleme, hogy a későbbi kormányzó vezette Nemzeti Hadsereg folyamatos zaklatásaira hivatkozva, a Szociáldemokrata Párt bojkottálta a választásokat. Így a baloldali szavazók nagyrészt választható alternatíva nélkül maradtak. Itt

---

¹⁶ 1848. évi V. törvénycikk 7. §.

¹⁷ 1914. évi XV. törvénycikk 2. §.

¹⁸ A választási eredmények elemzéséhez felhasznált adatokat HUBAI L. (2001): *Magyarország XX. századi választási térképe*. Napvilág Kiadó, Budapest. című munkájának II. kötetéből merítettem (a továbbiakban: HUBAI). Az adatok nagy része a szintén Hubai László nevéhez fűződő <http://www.vokscentrum.hu> portálon is elérhető. (Letöltés ideje: 2013. január 22.)

¹⁹ 1913. évi XIV. törvénycikk.

²⁰ 5988/1919. M. E. sz. rendelet X. fejezet (64–69. §§).

azonban lényegessé válik, hogy a választáson való részvétel kötelező volt.²⁰ Akit a választói névjegyzékbe felvettek, s a választástól alapos ok nélkül távol maradt, pénzbírsággal, és adófizetési kötelezettségének megemelésével büntették.²¹ De a bojkottot hirdető szociáldemokraták sem az urnáktól való távolmaradásra biztatták szimpatizánsaikat, hanem arra, hogy érvénytelen szavazattal (a szavazólap áthúzásával) fejezzék ki tiltakozásukat.²² Mivel a szavazás titkos volt,²³ erre a lehetőség is megadatott. S a választási statisztikákból valóban azt láthatjuk, hogy egyes választókerületekben extrém magas volt az érvénytelen szavazatok száma.

Budapesten a legkisebb (7-es számú) választókerületben 11 053, a legnagyobb (12-es számú) választókerületben 36 424 regisztrált választópolgár volt. Az érvénytelen szavazatok aránya az első esetben alig haladta meg a 9%-ot, míg az utóbbiban alig néhány cédula hiányzott a 38%-hoz.²⁴ Bár ez a példa két szélsőséges számot tartalmaz, a választókerületek mérete és az érvénytelen szavazatok aránya között azonban mindenképpen kimutatható összefüggés. Budapest környékét vizsgálva, Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegyében a legnagyobb választókerület Kispest volt 40 321 regisztrált választóval, míg a legkisebb, ahol az érvénytelen szavazatok arányára adat van, Nagykőrös, 11 683 választóval. Az érvénytelen szavazatok aránya 27%, illetőleg 2% volt.²⁵ A törvényhatósági jogú városok adatai elég hiányosak, de ahol rendelkezésre állnak, hasonló képet mutatnak. Mind Miskolcon, mind Szegeden 30% felett volt az érvénytelen szavazatok aránya.²⁶ És érdemes még néhány város hasonló adatát megnézni: Ózd 24%, Sajószentpéter 36%, Dorog 31%, Szolnok 26%, Újpest 27%, és Rákospalota 24%.²⁷ Sajószentpéter kapcsán meg kell említeni, hogy Diósgyőr ebben az időben még közigazgatásilag önálló nagyközség volt, s ehhez a választókerülethez tartozott. Ha az 1922-es választások eredményeit nézzük, akkor megállapíthatjuk, hogy ezek a városok valóban szociáldemokrata fellegvárak voltak. Dorogon a nyílt szavazás bevezetése ellenére is a szociáldemokrata jelölt győzött, s Ózdon ugyan nem, de Sajószentpéteren is komoly ellenfele volt az Egységes Párt jelöltjének.²⁸ A választókerületi beosztás szempontjából viszont az is fontos, hogy a 13 ezer körüli választót számláló ózdi, vagy a 18 ezret számláló sajószentpéteri, vagy éppen a 9 ezres szolnoki és a 14 ezres dorogi kerület már nem volt extrém nagyoknak mondható. Ugyanez vonatkozik a törvényhatósági jogú városokba kialakított választókerületekre is. Így – Budapestet és környékét leszámítva – már nem állítható, hogy az ellenzéki beállítottságú kerületeket szándékosan túlméretezték volna.

²¹ 5988/1919. M. E. sz. rendelet 68. §.

²² HUBAI I. köt. 24.

²³ 5985/1919. M. E. sz. rendelet 6. §.

²⁴ Az adatok kapcsán lásd HUBAI II. köt. 21.

²⁵ Az adatok kapcsán lásd HUBAI II. köt. 18.

²⁶ Az adatok kapcsán lásd HUBAI II. köt. 21.

²⁷ Az adatok kapcsán lásd HUBAI II. köt. 21.

²⁸ Az adatok kapcsán lásd HUBAI II. köt. 41–42.

4. § Az 1920. januári választások összesített eredményei

Vigyáznunk kell azonban azzal, hogy ebből a néhány extrém adatból a választások végkimenetelére vonatkozó következtetést vonjunk le. Az 1990 előtti történetírásnak ugyanis ez volt a lényegi eleme: hangsúlyozni a torzulásokat, anélkül, hogy a választások eredményét összességében vizsgálnák. Ezzel bizonyítani, hogy a két világháború közötti alkotmányos berendezkedést meghatározó parlamenti választásokon a demokratikus viszonyok lényeges mértékben torzulnak, így az új hatalom nem bír alkotmányos legitimitással. Az összesített eredményeket vizsgálva, 1920. január 25–26-án a voksolás 164 választókerületben történt, amelyből 83 kerület adatait tudjuk az összesített eredmények vizsgálatánál figyelembe venni. Ennek oka, hogy 34 kerületben egyhangú szavazás volt, ugyanis csak egy jelölt indult a képviselői tisztségért, közel 50 kerületben pedig nincs meg az elemzéshez szükséges összes adat (pl. érvénytelen szavazatok száma). Sokszor csak a győztes neve, illetőleg az érvényes szavazatok száma ismert.

Akkor most már tényleg rátérve az eredményekre, a 83 vizsgálható választókerületben 1 millió 309 ezer szavazatot adtak le, ami a 90%-hoz közelítő részvételi arányt jelentett. Ebből 482 ezer szavazatot kaptak az Országos Kisgazda és Földműves Párt (OKGFP), s 472 ezer voksot a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának (KNEP) jelöltjei. A kormánykoalíciót alkotó két nagy párt tehát 954 000 voksot, az összes leadott szavazatok 73%-át gyűjtötte be. 155 000 érvénytelen szavazatot (12%), s kerek 200 000-en (15%) szavaztak valamilyen más pártra.²⁹ Látnunk kell azonban, hogy a győztesek statisztikai adataira elég erősen „rásegít”, hogy számos választókerületben egymással versengtek, illetőleg több olyan választókerület is volt, ahol az OKGFP két vagy három jelöltje versengett egymással. Bár itt verseny volt, de mégis az összes leadott szavazatot a későbbi kormánypártok gyűjtötték be.

Vannak azonban olyan tényezők is, amelyek az előbb említett „rásegítéssel” ellentétes irányba hatnak. Először is tompítja a torzulást, hogy ezeknek a csak kormánypárti jelöltek által választókerületeknek a jórésztében normális – néhány százalékos – szinten volt az érvénytelen szavazatok aránya. Ebből arra következtethetünk, hogy az érintett körzetekben nem volt komoly ellenlábaskodás, vagyis megérdemelten gyűjtötték be a szavazatokat. Emellett a vizsgált 83 kerületen túl a 34 egyhangú kerület mindegyikében OKGFP, vagy KNEP jelölt szerzett mandátumot. Ezek a statisztikai mérésből kimaradtak, de szavazás esetén valószínűleg itt is erős kormánypárti többség alakult volna ki. Szintén a későbbi kormánypártoknak kedvezőtlen tényező, hogy az adatoknak aránytalanul nagy része származik Budapestről, illetőleg környékéről³⁰ (lényegében az 1945 utáni Nagy-Budapestről). Ennek két oka van. Egyrészt a választások még a későbbi trianoni területnél is kisebb részen zajlottak, hiszen 1920 elején a Tiszántúl és Baranya még idegen megszállás alatt állt.³¹ Bár a később Burgenland néven Ausztriához kerülő

²⁹ A statisztikák a HUBAI II. köt. 17–22. oldalon található adatok általam történt összesítéséből származnak.

³⁰ Budapest környéke alatt azokat a választókerületeket értem, amelyeket az 1922-es választójogi rendelet – Budapesthez hasonlóan – lajstromos választókerületté vont össze. Nevesítve az újpesti, a rákospalotai, a cinkotai és a kispesti választókerületek, valamint a ráckevei, a biai és ráckevei választókerületek egyes részei (2200/1922. M. E. sz. rendelet 10. § 2. pont).

³¹ Itt 1920 nyarán, illetőleg 1921 októberének végén tartottak pótválasztásokat.

területeken még alakítottak ki választókerületeket, de ez a másik két országrészénél lényegesen kisebb volt. Másrésztől Budapesten és környékén csak két egyhangú választókerület volt, s ezenkívül az összes választókerület adatai teljesek. Így összességében, míg a trianoni ország terület eme részein a választók kb. 20%-a élt, addig a most elemzett 1 millió 309 000 voksból 475 000, vagyis 36% származott innen. Meg kell még említeni azt is, hogy az adatok kifejezetten a két pártra eső voksokat tartalmazzák, például a kisebb keresztény pártok által begyűjtött szavazatokat nem. A politikai irány támogatottsága így a kihozott aránynál is kissé magasabb volt. Budapest helyzete is érdekes. Az érvénytelen szavazatok, általunk is részletesen elemzett magas aránya erős szociáldemokrata bástyát vizionált, a KNEP jelöltjeire azonban itt is a voksok 47%-át adták.

5. § Epilógus

A Friedrich-kormány 1919 őszi döntése, miszerint a törvényhozás működését újraindító választásokat a többségi elv alkalmazásával bonyolítják le, joggal vetette fel a választási földrajz gyanúját. Láthattuk, hogy a választókerületek méreteiben akadtak kirívó különbségek is, s a mega nagyságú kerületeknél – az érvénytelen szavazatok arányából – többször is be tudtuk azonosítani azok ellenzéki beállítottságát. A gyanú tehát nem volt alaptalan, de azt is megállapíthattuk, hogy ezek a példák csak a választókerületek kisebb hányadára voltak jellemzők.

A választások tényleges eredménye azonban nem igazolta Friedrich Istvánnék félelmeit. A kiscgazdák és a keresztény jobboldal olyan mérvű győzelmet aratott, amely bármilyen választási rendszer alkalmazásával stabil többséget biztosított volna nekik. Az elbukott Tanácsköztársaság, az ebből következő idegen katonai megszállás, jelentős kiábrándultságot okozott, amelyben a baloldali erők támogatottsága nagyon beszűkült. Ha van bojkott, ha nincs bojkott, az MSZDP 1920 elején komoly eredményekre nem számíthatott. Ennek legszignifikánsabb jele az volt, hogy a szavazatok 47%-ának begyűjtésével a fővárosban is a KNEP volt a legerősebb politikai erő.

Kérdés volt azonban, hogy ez a közhangulat meddig marad így. Az 1922-es választójogi reform azt tükrözi, hogy Bethlen István már nem bízott abban, hogy az 1920. januárhoz hasonló eredményeket tudnak elérni. A nemzetgyűlésnek, az államélet újraindítása mellett, legfőbb feladata a választójogi törvény elfogadása lett volna. Ez azonban sokáig nem mozdult előre, míg nem Klebelsberg Kunó, belügyminiszteri minőségében, 1922. január 27-én, szűk három héttel a nemzetgyűlés mandátumának lejárta előtt, beterjesztett egy választójogi törvényjavaslatot.³² Ez az 1919-es választási rendtartáshoz képest három jelentős változást tervezett: a választásra jogosultak körének szűkítése, Budapesten és környékén arányos választás bevezetése, valamint vidéken újra nyílt szavazás bevezetése. A nemzetgyűlés szakbizottság az új választójogi feltételekkel és az arányos választás fővárosi bevezetésével egyetértett, csupán a titkosság részbeni megszüntetését nem támogatta.³³ A javaslatról még az utolsó, február 16-i ülésen is éles vita folyt,

³² *Nemzetgyűlési Irományok 1920–1922*. XIII. köt. 1–30.

³³ *Nemzetgyűlési Irományok 1920–1922*. XIII. köt. 212–213.

döntés azonban már nem született.³⁴ A nemzetgyűlés berekesztése után két héttel (március 2-án) kibocsátott Lex Bethlen lényegében ennek a törvényjavaslatnak a rendeleti úton történő bevezetése volt.³⁵

S lehet kezdeni az elemzést, hogy ez mennyiben befolyásolta a választások végeredményét. Kétségtelen, hogy a szociáldemokraták már kezdtek erőre kapni. Az 1922-es választásokon, Budapesten és környékén, a leadott 406 000 voksból 168 000-et (41%-ot) gyűjtöttek be. Emellett jelentős erővé nőtte ki magát a Vázsonyi Vilmos vezette, szintén ellenzéki Nemzeti Demokrata Párt³⁶ is, amely 79 000 voksával közel 20%-os támogatottságot élvezett.³⁷ Egy ilyen környezetet már az 1914-es választókerületi beosztás sem tudott volna megfelelően ellensúlyozni, az arányos választás így előnyössé vált a kormánypártoknak. Persze vidéken ilyen mérvű változást nem tapasztalhatunk, a főváros pedig önmagában kevés a kormányzati pozíció megszerzéséhez. De ennek elemzése már egy újabb tanulmányt igényel.

---

³⁴ *Nemzetgyűlési Napló 1920–1922.* XVII. köt. 257–308.

³⁵ 2200/1922. M. E. sz. rendelet.

³⁶ Az 1922-es választásokon Egyesült Nemzeti Demokrata és Szabadelvű Ellenzék (ENDSZE) néven indultak.

³⁷ Az adatok kapcsán lásd HUBAI II. köt. 50.